

શ્રી ઉપેન્દ્રજયન્તી મહોત્સવનિમિત્ત

—પંચમ મહોત્સવ—

૧૯૮૧

ઉદયનિર્વેદન

શ્રી સદ્ગુરુ પરમાત્માનાં

અવતરણરૂપેણા.

મુદ્રા : ૦-૪-૦

સાલ વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
- ૧૧-૩૩

૧૧૯૯૯

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૨૮૮૮૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૨૨૮૨૮૮૮૮

વિષય પર: ૩૩૫

ଡି. ସି. ୧. ୩.

સ. ૧૯૮૧, કાર્તિક કૃષ્ણ ૦ પ્રતિપદા, શુક્રવારની

श्रीगुरुदेवजयन्तीनिमित्त

આ લેખ શ્રીયુત ગોવર્દનભાઈએ લખી મોકલ્યો હતો. તે એ પુણ્ય ઇસને વચાતાં શ્રીતાઓને અત્યંત રચિ-
કર અને મહત્વપૂર્ણ જણાવાથી તેને પોતાના તરફથી મનન
લેખરૂપે પ્રસિદ્ધ કરવાની શ્રીયુત ગોવર્દનભાઈએ ઇચ્છા
દર્શાવતા, આજ તેની પ્રસિદ્ધિનો સુયોગ આવ્યો છે

લાવિમા આવા મગધપ્રસંગે, આવા સંસ્થાઓ આજ
પ્રકારે પ્રકટ કરવાનો શુભ યોગ પ્રાપ્ત થતો રહે, એ જ
શ્રીકૃષ્ણપ્રતિ મનોગત લાવ છે

વડોદરા,
 મંગલવાર.
 સંવત્ ૧૯૭૦ ૧૪.

ઉત્તરવંચનકથા ૫૬

[શ્રીગુરુદેવપ્રતિ]

[લેખની સાથે લેખકે પ્રેરેલું નિવેદન]

“ ઇષ્ટશ્રી,

આ પ્રસંગે હું આપશ્રીના સ્વરૂપના ઉત્કૃષ્ટતાનો
વિષય લખ્યું છું બીજો વિષય આપશ્રીની જયન્તી-
પ્રસંગે અકાલ્પિતાલ્પવત્સરજો ગણાય !

“હું આપને બૂલું, પણ આપ મને બૂલશો નહિ”
આ સૂત્ર આપજીશ્રીપ્રતિ શ્રી હરિદત્ત શાસ્ત્રીએ
કહેલું, તે જ પ્રમાણે મારે પણ આ જ

વ ર દા ન

માગવાનું છે. બીજું તો કાંઈ માગવું નથી ”

॥ ॐ શ્રી ॥

હૃદયનિવેદન.

શ્રી સદ્ગુરુ પરમાત્માનાં
અવતરણરહસ્યો.

શ્રી ઇષ્ટ જ્યન્તીના આ પ્રસંગે હું પ્રત્યક્ષ આત્મા
આનન્દનો લાભ લઈ શક્યો નહિ, પરંતુ વાણીના
દ્વારથી હું તમારી નાથે પ્રત્યક્ષ વ્યવહાર કરી શકું
એમ છું તો માટે શા માટે અસંતોષ ધરવો ? હું
તમને માગી વિચારૂપા પચ્યન્તી વાણીમાથી વૈષ્ણવી
વાણીવડે આ લઘુ નિબંધ લખી મોકલું છું તે તમાગ
ત્રોત્તરારથી પુનઃ તમારી પચ્યન્તી વાણીના સમ્બંધમા
આત્મા મારા વિચારોના વિવિધ મૂર્તરૂપ પ્રત્યક્ષ ખડા
ડરગે જોએ પર વિચારોની પ્રત્યક્ષ મૂર્તિઓને પચ્ય-
ન્તી વાણીવડે જોઈ શકતા નથી, તેમને જ “ પ્રાડ
કાન્દીગ ” વડે દૂરસ્થ શબ્દ શ્રવણ કરવાનો મોહ હોય
છે ત્રોત્તરાર શબ્દને અન્તઃશક્તિથી ગ્રાહ્ય કરવાનું
આપણા પ્રાર્થનોનું સામર્થ્ય જોણું અનુભવી જાણ્યું

ત્રોત્તરાર શ-
બ્દને આત્મચ-
લુવડે જોવાનું
પચ્યન્તીનું સા-
મર્થ્ય

નથી તેને આ દૂરશ્રવણની વિદ્યા કંઈક ચમત્કાર ઉત્પન્ન કરે ત્યારે મારા શ્રાવણાણ શબ્દને આતર ચક્ષુવડે જોવાનું રૂપાન્તર પમાડવા સાર કંઈક વ્રતિને સમાહિત કરે। તમે વિજ્ઞાનશાસ્ત્ર (Science) મા એક બલ અથવા શક્તિ ખીજી રૂપ પકડે છે તે સારી રીતે જાણો છો તેથી મારી આ વૈખરી વાણી તમને પશ્યન્તીમા ભામે એવું હું ઇચ્છુ છું પરમાત્મા મારી આ ઇચ્છાને સફલ કરશે જ એવી મને શ્રદ્ધા છે ત્યારે આ શબ્દ સાંભળો —

પરમાત્માના બે રૂપો (૧) ઈશ્વર અને (૨) સદાશિવ અથવા સદ્ગુરુ ઈશ્વર દેહપ્રાણના અન્ય બે સદ્ગુરુ મન-બુદ્ધિના અન્ય

૨ શ્રી ઇશ્વરી જયન્તીમા આપણે અનાદિસિદ્ધ ઇશ્વરીનો વિજય સાધવાનો નથી, પરંતુ તેમણે જે સનાતન સત્યનિયમવડે વિજય સિદ્ધ કર્યો છે તે નિયમનું રહસ્ય સમજવાનું છે મેં એક સમયે લખ્યું છે કે પરમાત્માના બે રૂપો છે (૧) ઈશ્વરનું અને (૨) સદ્ગુરુશ્રીનું અથવા સદાશિવનું વિશ્વની ઉત્પત્તિ, ત્રિથિતિ અને લય કરવાનું વ્રત ઈશ્વરે લીધું છે, પરંતુ વિશ્વાત્માઓ અથવા જીવોના દુષ્કર્મનું નિરોધાન અને તેમના મુખ્યત્વરૂપની અભિવ્યક્તિ કરનાર અનુગ્રહ કરવાના બે કૃત્યો શ્રીસદાશિવ અથવા સદ્ગુરુશ્રીના હાથમાં છે જ્યારે પરમાત્મા અથવા પરબ્રહ્મા આ દરમિયાન જગતના દેહ-પ્રાણરૂપ બાહ્ય સામગ્રીઉપર પોતાની સત્તા દાખવે છે ત્યારે તેમને ઈશ્વર સત્તા મળે છે, જ્યારે તે મન-બુદ્ધિની આન્તર મામગ્રીના પ્રકાશક અને પ્રવર્તક થાય છે ત્યારે તે સદાશિવ સત્તાવાળા અથવા સદ્ગુરુ નામવાળા થાય છે જ્યારે ઈશ્વર આપણા દેહ-પ્રાણના માલીક છે, ત્યારે સદાશિવ અથવા સદ્ગુરુ

આપણા મન-બુદ્ધિના અધ્યક્ષ છે જ્યારે ઈશ્વર આપણી મમતાના વિષયરૂપ છે, ત્યારે સદ્ગુરુ આપણા અહના વિષયરૂપ છે જેટલા અશમા “મારાપણા”- કરતા “હુપણુ” ચઢીઆતુ છે તેટલા અશમા પરમાત્માના ઈશ્વરગુણ કરતા સદાશિવપદ અથવા સદ્ગુરુપદ ચઢીઆતુ છે

૩ ત્યારે સદાશિવપદ અથવા સદ્ગુરુતત્ત્વ એટલે શુ ? નિત્ય જણાયેલી વસ્તુ જોવા આપણે ઉપાયો સાધીએ છીએ આપણુ પોતાની નિત્યસિદ્ધ મુખ્ય જોવા દર્પણનો આશ્રય આપણે લઇએ છીએ, તમા આપણા પ્રતિબિમ્બને જોઈ આપણા મુખની વ્યવસ્થાના ભાન કરીએ છીએ તેવી જ રીતે આપણા શુદ્ધ સ્વરૂપનો આદર્શ આપણે “ગુરુમૂર્તિ”મા જોઈ જાણવાનો છે જેમ પ્રતિબિમ્બ બિમ્બનુ ભાન કરાવે છે, તેમ ગુરુમૂર્તિ અમૂર્ત સદ્ગુરુસ્વરૂપને આપણા પોતાના આત્મરૂપે ઓળખાવે છે બીજી મૂર્તિઓ કરતા ગુરુમૂર્તિ આ જ કારણથી ચઢીઆતી છે કે તે વડે આપણે આપણા સ્વ-રૂપનો પરામર્શ કરી શકીએ છીએ, જ્યારે બીજી મૂર્તિવડે આપણે પર-રૂપનો અનુભવ કરી શકીએ છીએ આ કારણથી તે મૂર્તિ “ગુરુ” એટલે મોટી છે, બીજી મૂર્તિઓ “લઘુ” અથવા નાની છે ગુરુમૂર્તિમા ગુરુતાનું કારણ શુ ? તમને સામાન્ય જનો કહેશે કે તે પણુ ખાય છે, પીએ છે, અને તમારા પોતાના જેવો વ્યવહાર કરે છે હા, તે આપણા જેવો વ્યવહાર કરે છે, પરંતુ જ્યારે આપણો વ્યવહાર ગુણકર્મને પરત્ર છે અને માત્ર ચેષ્ટારૂપ છે,

સદાશિવઅથવા
સદ્ગુરુને આ-
ત્મરૂપે ઓળખા-
વનારી આદર્શ
જેવી ગુરુમૂર્તિ

ત્યારે આ મૂર્તિનો વ્યવહાર સ્વભાવબદ્ધને વર્ષ વર્ત-
નારો છે, અને તેથી લીલારૂપ છે આ પરવશ એટલા
અને સ્વતંત્ર લીલાનો ફેર જોવો હોય તો તમારા
પોતામાં જ હું બતાવું તમારા નાના બાલકના રમત
ગમત અર્થે તમે ઘોડો બની તમારા બાલકને તમારી
પીઠઉપર ચઢવા દો. આ તમારી પોતાની સ્વતંત્ર લીલા
છે પરંતુ પોલીસ તમને બલાતકારે નીચા પાડી તમારી
પીઠ ઉપર પગ મૂકે તે તમારી પરવશ એટલા છે જ્યા
જ્યા વશિત્વ ત્યા ત્યા શિવત્વ, જ્યા જ્યા અવશિત્વ
ત્યા ત્યા જીવત્વ—આ સૂત્ર શિવપદનો અને જીવપદનો
આપણને સ્પષ્ટ ભેદ બતાવે છે આવું શિવત્વ જે પદમાં
સદા પ્રવર્તે છે તે સદાશિવત્વ અથવા સદ્ગુરુત્વ,
તે જે પદમાં આગન્તુક પ્રવર્તે છે તે પદ આગન્તુક
ગુરુત્વવાળું છે પગ વશિત્વ અથવા વશીકાર જે
પદમાં છે તે પદને આપણે સદાશિવ અથવા સદ્ગુરુ
કહીએ છીએ, તે નત્વ પૂર્ણાશમાં, કલામાં, અથવા
અગમાં જે જે અચ્છ ભૂતમાં પ્રકટ થાય તે તે ભૂતને
“ ગુરુભૂત ” કહીએ છીએ

વશિત્વમાં શિ-
વત્વ

૪ આવું વશિત્વ ઓળખી કાઢવું એ ધણું
કઠિન કામ છે, પરંતુ જેઓએ આવી જીવતી જાગતી
શ્રી સદ્ગુરુની પૂર્ણાવનારની ભૂતઓના વ્યવહારોનું
નિરીક્ષણ કર્યું છે તેમને આ વશિત્વ અને તેના
ફલરૂપ શિવત્વ ઓળખી કાઢતા વાર લાગતી નથી
પરંતુ જેઓ આવા અવનારવાળી સદ્ગુરુની ભૂતના
સદ્વાસમાં આવ્યા નથી, અથવા આવ્યા છતાં

જેમનામા યુદ્ધિના દોષથી તે ઓળખી કાઢવાની શક્તિ નથી તેમના અર્થે કેટલાક નિયમોનું જ્ઞાન કરાવું છું

૫ તમે બુદ્ધોકના અગ્નિદેવને સારી રીતે ઓળખો છો. દેવતા-શબ્દ તો જાણે તેને જ સ્વભાવથી લાગુ પડેલો છે, અને બીજામા તે ઉપચારથી અથવા લક્ષણથી લાગુ પડે છે આ અગ્નિનું દિવ્યત્વ અથવા દેવત્વ આપણને સામાન્ય રીતે બે લક્ષણોથી જણાય છે (૧) દાહ અને (૨) પ્રકાશ તેમાનો દાહરૂપ ધર્મ આપણે ત્વક્ ઇન્દ્રિયવડે સમજી શકીએ છીએ, અને પ્રકાશરૂપ ધર્મ આપણે નેત્રવડે ગ્રહણ કરી શકીએ છીએ પરંતુ આપણી ત્વક્ ઇન્દ્રિય અને અશ્નુરિન્દ્રિય આ દાહપ્રકાશધર્મોને અમુક મર્યાદાસુધી નીચે અને અમુક મર્યાદાસુધી ઉપર જાણી શકે છે બરફની નીચલી કક્ષા અને ઉકળતા પાણીની ઉપલી કક્ષામા આપણી ત્વક્ ઇન્દ્રિય કંઈ કામ કરી શકે તેમ નથી, તેની રીતે ઝિણપટના બે છેડાના રમની ઉપરના રમતું પ્રત્યક્ષ નેત્રવડે આપણને થઈ શકતું નથી વસ્તુસ્થિતિ આ પ્રમાણે હોવાથી અગ્નિના દાહપ્રકાશ આપણી ઇન્દ્રિયોના સામર્થ્યની મર્યાદાને લીધે મર્યાદિત અનુભવાય છે, પરંતુ અગ્નિની ઉજ્જ્વળતા અને પ્રકાશની મર્યાદા ઇન્દ્રિયમર્યાદાબહાર પણ જાય છે આ બાજુ મર્યાદાના દાહપ્રકાશ જાણવા સારું Radiation [રેડીએશન] એટલે પરમાણુના બીતરના બેદવડે જે અશુભલ બહાર નીકળે છે તે વિદ્યાના સ્વરૂપને જાણવાની જરૂર રહે

ઉદાહરણરૂપ અગ્નિદેવતા દાહ-પ્રકાશ નામના સ્વરૂપધર્મો, ત્વક્ અને નેત્રની શક્તિની મર્યાદાથી મર્યાદિત અનુભવાય છે, પરંતુ તેનું સ્વરૂપ ઇન્દ્રિયમર્યાદાથી પરપ્રદેશમા છે.

છે એકલા Molecular Heat અને Lightના પ્રકરણના જ્ઞાનથી આ Radiat Heat અને Light ના સ્વરૂપ સમજી શકાય તેમ નથી આ કિરણોના અંશુભવના મહિમાને જાણવા માટે કા તો પ્રાચીનોની પૃથ્વકભેદની પદ્ધતિ જાણી મણિપુરચક્રનું સ્વરૂપ જાણવું જોઈએ, અથવા અવોયીન વિજ્ઞાનની Radium તત્વની ચમત્કૃતિ સમજી જાણવી જોઈએ

ધન્દ્રિયમર્યાદા-
અહારના અગ્નિ-
ના દાહ-પ્રકાર
જાણવા “એકસ-
રેઝ”ની પદ્ધતિ
જાણવી પડે છે

૬ આ અગ્નિદેવના સમ્બન્ધમા દાહપ્રકાશની મર્યાદાનું અતિક્રમણ આપણી ધન્દ્રિયો આતર યોગથી કહી શકે છે, અથવા દાહની વિજ્ઞાનપદ્ધતિના વિવિધ સાધનવડે “એકમ રેઝ” દ્વારા કરી શકે છે તેવી રીતે પરમાત્મવસ્તુના સ્વરૂપધર્મો જોવા જાણવા આપણા કરણોને કોઈ ઉંચી કક્ષાઉપર ચઢાવવા પડે તેમ છે

તેવી રીતે દાર્દ્રા-
ન્તિકમા પરબ્ર-
હ્મના સત્તા અને
ચૈતન્ય નામના
સ્વરૂપધર્મો મન-
બુદ્ધિવડે સમ-
જાય છે, પરંતુ
તે ઉપરાંતનું
સ્વરૂપ પ્રતિભા-
વડે સમજાય છે

૭ તમે સામાન્ય રીતે જાણો છો કે પરમાત્માનો અથવા પુગ્યહતત્ત્વનો સત્તારૂપ ધર્મ અથવા અસ્તિત્વ સવ સ્થાવર જગત્ પદાર્થમા આપણે અનુભવીએ છીએ પુગ્યમાત્માના અસ્તિત્વના સ્પર્ગવિના કોઈ પણ પદાર્થ ભાવરૂપે અનુભવમા આવતો નથી, પરંતુ જેમ સર્વ પદાર્થોમા પેઠેલી ઉત્કૃષ્ટતાને આપણે પદાર્થનો ધર્મ માની અગ્નિના સ્વરૂપને જાણે બૂલીએ છીએ, તેમ સર્વ પ્રાણીપદાર્થોમા નેત્રવડે તેમનું ઉઘાડું અસ્તિત્વ જોતા છતાં એટલે પરમાત્માનું પ્રત્યક્ષ દર્શન કરવા છતાં તે અસ્તિત્વ તે પદાર્થનો ધર્મ છે એમ માની લઈએ છીએ આવું સર્વસામાન્ય અસ્તિત્વ અથવા

સત્તા બ્રહ્મનો સ્વભાવધર્મ છે, તે નિર્વિશેષ છતાં સર્વ વિશેષોમા પેમે છે, અને તે તે વિશેષો અથવા ભેદોનો સ્વભાવધર્મ હોય એવું આપણે માની લઈએ છીએ. પરંતુ પરમાત્માના સત્તા અથવા સત્ત્વ ધર્મઉપરાન્ત આપણે આપણા આત્મામા પોતાનું જ્ઞાન કરવાનું કોઈક બલ જોઈએ છીએ. આથી આપણે પોતાને ચેતનરૂપ અને અન્ય વિશ્વના પદાર્થોને જરૂર માનીએ છીએ. સત્તાઉપરાન્ત ચિત્તિને-સદ્ઉપરાન્ત ચિદને-આપણે સમજીએ છીએ, પરંતુ આ મહત્ત્વ કરવાનું સાધન આપણી બુદ્ધિ તેની મર્યાદા છે તે આપણે ભૂલીએ છીએ. જેમ ત્વકધન્દ્રિયની અને નેત્રધન્દ્રિયની શક્તિની મર્યાદાને લીધે દાહપ્રકાશના અનેક પ્રકારના અનુભવો તે ધન્દ્રિયોદ્ધારા અમુક મર્યાદાબહારના આપણને થતા નથી, તેમ પરમાત્માના સત્-ચિદ્ધર્મોના ચઢીઆતા ચઢીયાતા અનુભવો આપણી બુદ્ધિની અથવા વિજ્ઞાનની મર્યાદાને લીધે આપણને સામાન્ય રીતે થતા નથી તે અનુભવ અવા સાડે બુદ્ધિરૂપ ધન્દ્રિયથી પરપ્રદેશની આપણી પ્રતિભા-શક્તિ ભગવી જોઈએ ચિત્તની દિવ્ય પ્રતિભાશક્તિવડે જ આપણે પરમાત્માના સત્-ચિદ્ધર્મોઉપરાન્ત તેના આનન્દધર્મનું પ્રત્યક્ષ કરી શકીએ છીએ. પરમાત્માનો આ ત્રીજો વિલક્ષણ સ્વરૂપધર્મ જેઓને કરામલકવત્ સિદ્ધ છે તેમને જ ગુરુત્વ વળગ્યું છે, બીજા સર્વ તુલ્ય જેવા લઘુ છે જેમ તુલ્ય પવનથી આમતેમ ઉડે છે, તેમ પોતાનાથી બિજા પદાર્થોના અસ્તિત્વ અને

પ્રતિભાવડે અનુભવાતો આનન્દધર્મ ગુરુત્વનું જ્ઞાન કરાવે છે.

ચૈતન્યને માત્ર જાણી મનુષ્યો પોતાને ડાહ્યા ડમગ માને છે, અને એ કવિ કહે છે તેમ —

Flutter through life's little day.

આ જીવનના નાના દિવસમા પનગની પેઠે મનુષ્યો આમ તેમ ઉડે છે

આલુ ક્ષુદ્ર તરંગી ઉડવાનુ બન્ધ ત્યારે થઈ શકે છે કે જ્યારે ભીતગતા કોઈ અદ્ભુત આનન્દબલથી ગુન્તા આવે

સત્-ચિદ્ ઉપ-
રાન્ત એ પદમા
આનન્દરૂપ સ્વ-
ભાવધર્મ નિ-
ત્યોદિત રહે તે
પદ્મનામ સદા
શિવ અથવા સ-
દ્ગુરુ

૮ આપણા અન્તર્યામી સ્વરૂપનો આનન્દ જે પદમા પૂર્ણ જ્ઞાન અને સત્તાસંહિત અખડ ઉદિત રહે છે તે પદને સદાશિવપદ કહે છે, અને તેનું બીજું નામ સદ્ગુરુપદ છે આ સ્વરૂપનો અખડ આનન્દ બે પ્રકારે ભોગવી શકાય છે — (૧) ક્રિયાભોજ્ય (૨) જ્ઞાનભોજ્ય શરીર-પ્રાણવડે ભોગવાય તે ક્રિયાભોજ્ય આનન્દ છે, કેવલ મન-બુદ્ધિથી ભોગવાય તે જ્ઞાનભોજ્ય આનન્દ છે ક્રિયાભોજ્ય આનન્દમા ભોજ્ય પદાથ પોતાના એકલાના સ્વત્વમા છે, અથવા મમત્વમા છે એવું જાન રહે છે, જ્ઞાનભોજ્ય આનન્દમા ભોજ્ય પદાર્થ આપણી મર્યાદામા છે એટલું જ નહિ પણ અન્ય સર્વના સુખનો તે વિષય છે એવું આપણને જાન રહે છે. આપણા મકાનને લગતો બાગ હોય અને તેમા અન્યને પેસવા નહિ દેતા આપણે જ તેનો ઉપભોગ કરી આનન્દ માણીએ તો તે ક્રિયાભોજ્ય આનન્દ છે, પરંતુ તે જ બગીચો સાર્વજનિક ઉપયોગમા મૂકી આપણે

પોતાના ઉપભોગઉપરાન્ત અન્ય મનુષ્યા સુખનુ સાધન ઉઘાડી આપ્યું છે એવું આપણને લાન રહે ત્યારે તે આનન્દ જ્ઞાનભોગ્ય છે જેટલો લલિતકલાથી પ્રકટ થતો આનન્દ છે તે ઘણું ભાગે જ્ઞાનભોગ્ય છે, હુન્નગ-કલાથી અથવા ક્રિયાકૌશલ્યથી ભોગવાના સુખો ક્રિયા-ભોગ્ય છે ક્રિયાભોગ્ય આનન્દ દેહ-પ્રાણના અભિ-માનમાથે વળગી રહેલો છે, અને તેથી તેને વિષયા-નન્દ કહે છે, જ્ઞાનભોગ્ય આનન્દ મન-બુદ્ધિના અભિ-માનસાથે વળગી ગ્રહેલો છે માટે તેને નિજ્ઞાનન્દ કહે છે પ્રથમમા સાધનની સાથેના આપણા સ્થૂલ સમ્ય-ન્ધની અપેક્ષા ગ્રહે છે, બીજામા માત્ર સૂક્ષ્મ માનસ સમ્ય-ન્ધની અપેક્ષા રહે છે સ્થૂલ વિષયાનન્દના કરતા સૂક્ષ્મ નિજ્ઞાનન્દ ચઢીઆતો છે, અને તેમા પણુ સ્વ-રૂપના વૈભવને સ્પર્શ કરતો નિજ્ઞાનન્દ અહાપક્ષપાતી છે, ત્યારે સદ્ગુરુપદમા અહ્યાનન્દ એ અખડ સ્વભાવ, ધર્મ હોય છે અન્ય સર્વ પદમા-પછી તે ઈશ્વરનું હોય, દેવનું હોય, સિદ્ધનું હોય કે મનુષ્યનું હોય-તે અહ્યાનન્દ નિત્યોદિત રહેતો નથી, પરન્તુ શાન્તોદિત હોય છે, એટલે અખડ પ્રકટ રહેતો નથી, પરન્તુ પ્રકટ થઈ લય પામે છે, પુનઃ પ્રકટ થાય છે અને લય પામે છે

૯ હવે સમગ્રશે કે સદ્ગુરુપદનું અસાધારણ લક્ષણ પરમ વશિત્વ તે તેના પરમ શિવત્વ લક્ષણવડે ઓળખી શકાય છે તેની પરમ મગલતા તેમના અખડ અહ્યાનન્દની સ્ફુરતામા છે જ્યાં અહ્યાનન્દની સ્ફૂર્તિ નથી ત્યાં શિવત્વ નથી, ત્યાં વશિત્વ નથી અને ત્યાં

જ્ઞાનભોગ્ય નિ-
જ્ઞાનન્દની પરા-
ક્રાંતિ અહ્યાનન્દ;
તે સદ્ગુરુપદમાં
નિત્યોદિત રહે
છે, ત્યારે બીજા
પદમાં શાન્તો-
દિત રહે છે

અહ્યાનન્દની સ્ફ-
ફુરતમા દક્ષિણા-
મૂર્તિ, ઇશ્વરમાં
વામમૂર્તિ.

સદ્ગુરુત્વ પણ નથી જેમ જલ ખુલ્લુદત્ત ૩૫ પકડે છે, અથવા ખરકનું ૩૫ પકડે છે, તેમ બ્રહ્માનન્દની પ્રત્યક્ષ મૂર્તિ એ સદ્ગુરુનો દેહ છે આ મૂર્તિને આગ-મમા દક્ષિણામૂર્તિ કહે છે કાગળ કે તેમા સર્વ દાક્ષિણ્ય-પ્રદા-ઉડી સમજાણુ-કેન્દ્રિત થયેલી હોય છે, જ્યારે બીજી મૂર્તિઓ વામમૂર્તિ કહેવાય છે, કાગળ કે તેમા વક્રતા, કુટિલતા વગેરે ધમે હોય છે

સદ્ગુરુના લી-
લાવતારમા બ્ર-
હ્માનન્દ નિત્યો-
દિત હોય છે

જીવન્મુક્તના
બ્રહ્માનન્દમા
અને સદ્ગુરુના
લીલાવિગ્રહના
બ્રહ્માનન્દમા
બે પ્રથમ વ્ય-
ક્તિનિષ્ઠ હોય છે,
બીજો સમષ્ટિ-
નિષ્ઠ હોય છે

૧૦ પગ-તુ અન્તર્યામી સદ્ગુરુનત્ત્વ-સ્વેચ્છાથી ક્વિય લીલાશરીર ધાગણુ ઢરે ત્યારે તેમા બ્રહ્માનન્દ નિત્યો-દિત ગહે છે, પરન્તુ જીવપદમાથી પ્રયત્નવડે શિવપદ મેળવી બ્રહ્માનન્દ મેળવનાગ પુરુષકગ્તા આ લીલા-વિગ્રહના બ્રહ્માનન્દમા ફેર હોય છે જ્યારે જીવન્મુક્ત મહાપુરુષનો બ્રહ્માનન્દ વ્યક્તિનિષ્ઠ અથવા પોતાના મર્યાદિત સ્વરૂપમા પ્રતિષ્ઠિત હોય છે, ત્યારે શ્રી સદ્-ગુરુના લીલાવિગ્રહનો અદ્ભુત બ્રહ્માનન્દ સમષ્ટિનિષ્ઠ અથવા બ્રહ્માડમા વ્યાપ્તો હોય છે તેથી કરીને આ લીલાવિગ્રહસાથેના સમ્બન્ધમા આવનાર સર્વ પ્રાણીઓ તે બ્રહ્માનન્દના કણોને લેતા જાય છે, અને અકિંચદ વાતા-વરણમા આવે છે આ અવતારી સદ્ગુરુશ્રીની મૂર્તિનો સમ્બન્ધ પ્રત્યક્ષ ફલને જાણાવે છે તેના સમ્બન્ધમા આવનાર પ્રાણી ગમે તે પ્રકારના ગુણકર્મવાળો હોય તો પણ જ્યાં સુધી તેમના દેહપ્રાણની મર્યાદામા હોય છે ત્યાં સુધી તેના ક્ષેત્રનું આવરણ બેદાય છે, તે પ્રાણી અત્યન્ત જડ અને અજ્ઞાની હોય તો પણ

તેનામા આ સ્તારની પીઠમા શુ છે તે જાણવાની ઇચ્છા પ્રકટે છે, તેનામા દેહપ્રાણના અભિમાન-ઉપરાન્ત મનબુદ્ધિનુ શુદ્ધ અભિમાન જાગે છે, તેનામા પોતાના બન્ધનના અથવા મોહના વિષયોમા જે અભિમુખના નિત્ય હોય છે તેના વિમુખતા થાય છે, પોતાના વિરોધી માની લીધેલા પ્રાણીપદાર્થો-પ્રતિનો દ્વેષ અનર્થી શમી જઈ તેમના પ્રતિ ઉપેક્ષા વૃત્તિ જાગે છે, અને તેનામા દેહ-પ્રાણના અભિમાન-ઉપરાત મન-બુદ્ધિનુ અભિમાન જાગેલુ હોવાથી મરણનો ભય ઓછો થતો જાય છે, કાગળ કે મગલનો ભય તેનામા હોય છે કે જેનામા દેહ-પ્રાણ નાશ પામે તો હું રહેવાનો નથી એવો નિશ્ચય બધાયેલો હોય છે જેનામા દેહપ્રાણઉપરાન્ત મન-બુદ્ધિ વગેરે ચઢીઆતા તત્ત્વોમા આત્મબુદ્ધિ બધાઈ છે, તેને સામાન્ય મરણનો ભય રહેતો નથી

૧૧ શ્રી સદ્ગુરુના લીલાવિગ્રહનુ બીજુ ચિહ્ન આ પ્રમાણે સમ્યન્ધમા આવનાર સર્વને પરમ સુખ આપવાનુ હોય છે જ્યારે સામાન્ય ગુરુઓ ધણે ભાગે આત્મનિષ્ઠ રહી પોતે એકલા જ આનન્દ ભોગવે છે, ત્યારે સદ્ગુરુશ્રી સર્વને આનન્દ આપી જાણે છે. આ આનન્દનુ પ્રસારણ કૃત્રિમ ઉપાયથી કરવામા આવતું નથી, પરન્તુ અજ્ઞાનન્દની સ્વાભાવિક સ્ફુર-તાને લીધે થાય છે સમુદ્રના જેમ મોજા ઉછળે છે, અને કાઠાઉપર જ્યારે ઉભા હોઈએ ત્યારે શીતલ કણ્ઠેથી બરછકે વાયુ આપણને જેમ શાન્તિ આપે છે તેમ શ્રી

અજ્ઞાનન્દ ભો-
ગવે છે તે ઉપ-
રાન્ત સર્વ સમ-
ન્ધમા આવના-
રને સ્વભાવથી
પરમ સુખ આ-
પવાનુ સામ્ય
સદ્ગુરુમૂર્તિનુ
બીજુ લક્ષણ છે.

સદ્ગુરુના લીલાવિગ્રહના સમન્વયમા આવતા આપણને સ્વરૂપ મુખની લહેરો લાગે છે આવું નમઝમ ત્યારે સમજવું કે આ તનુમા સદ્ગુરુતત્ત્વનું અવતરણ છે

કૃત્ત્વ ભોગવ-
ત્વના સ્પર્શ-
વિનાનું કેવલ
ભાવવાળું સદ્-
ગુરુપદનું ત્રીજું
ચિહ્ન

૧૨ ત્રીજું ચિહ્ન સદ્ગુરુપદના અવતરણનું હવે વિચારવા યોગ્ય છે આપણે જેવી રીતે વિષયાનન્દ ભોગવીએ છીએ, અને અન્યને આપી શકીએ છીએ, તેમ જીવન્મુક્ત પુરુષ બ્રહ્માનન્દ ભોગવે છે, અને અન્યને તે આનન્દ ભોગવાવી શકે છે, પરંતુ તે સાથે આનન્દનો હું ભોક્તા છું અને આનન્દનો હું પ્રેરક છું આવું અભિમાન બનેમા હોય છે આ અભિમાન બનેમા વિશેષણરૂપે રહેલું હોય છે મામાન્ય જન વિષયાનન્દથી જેવો વિશિષ્ટ છે, તેવો જીવન્મુક્ત પુરુષ બ્રહ્માનન્દથી વિશિષ્ટ છે પરંતુ સદાશિવના આવેશવાળા શરીરમા અથવા સદ્ગુરુપદના અવતરણવાળા દેહમા આવું આનન્દને ભોગવવાનું તથા આપવાનું અભિમાન હોતું નથી, એટલે તે પદ વિશિષ્ટ એટલે વિશેષણવાળું નથી, પરંતુ કેવલ અથવા ઉપાધિવિનાનું છે જેમ સૂર્ય પોતાના સહસ્ર કિરણોને ભોક્-ભોક્તાન્ટરમા સંક્રામ્ય-વિકાસવાળા કરે છે તો પણ તે અખડ કૃત્ત્વઅભિમાનવિનાના કેવલ રહે છે, તેમ શ્રી સદ્ગુરુના અવતરણવાળી મૂર્તિ હું બ્રહ્માનન્દ ભોગવું છું અથવા ભોગવાવું છું, એ પ્રકારના ભોક્તૃત્વભાવવિનાની હોય છે

૧૩ પરન્તુ તે નાથે એમ ન સમજવું કે તે મૂર્તિ કર્તૃત્વ અને ભોક્તૃત્વભાવવિનાની છે માટે જડ અથવા શૂન્ય છે તે મૂર્તિ નિરક્ષ ભૂમિકાની અથવા નિવકલ્પ સમાધિમા ગ્રહેવી ન મમજવી તે મૂર્તિમા હું પૂર્ણ-બ્રહ્મ છું, હું પૂર્ણ જ્ઞાનન્દનો સમુદ્ર છું-એવું શુદ્ધ સાક્ષીપદનું જ્ઞાન જળકતુ હોય છે જેની રીતે વિષયાનન્દમા જીવેલી શૂન્યભાવવાળી સુષુપ્તિ અવસ્થા છે, તેમ બ્રહ્માનન્દમા ગમનારું મુક્તોની નિવકલ્પ સમાધિવાળી શૂન્ય ભોગવાળી તુરીય અવસ્થા છે, પરન્તુ તે પદઉપરાન્ત (તુરીયાતીત) હું શુદ્ધ પૂર્ણ બ્રહ્મ છું-આની પૂર્ણ પ્રજ્ઞાવાળી એક મિથિતિ છે, અને તે સદૃગુરુપદના વૈભવની છે આ મિથિતિ પ્રકટ ન થાય ત્યાં સુધી મનુષ્યો ગુરુપદે આવે પણ સદૃગુરુપદે ચઢ્યા કહેવાય નહિ મૂલ શ્રી સદાશિવતત્ત્વ જ્યારે અવતરે છે, ત્યારે આ તુરીયાતીત સ્મૃતિ સદા જળકે છે અત્ર ધ્યાનમા રાખવું જરૂરનું છે કે જીવ આ પદે પ્રયત્નવડે ચઢી શકે છે, ત્યારે શ્રી સદાશિવ અથવા સદૃગુરુતત્ત્વ ઝવેચ્છાથી લોકકલ્યાણાર્થે નીચે ઉતરે છે. આ કારણથી શ્રી સદૃગુરુના અવતરણવાળી મૂર્તિને પ્રત્યક્ષ “જ્ઞાનમૂર્તિ” કહેવામા આવે છે.

૧૪ આપણે પણ જ્ઞાનના આવેશમા રોયના અસ્તિત્વને ભૂલીએ છીએ, પરન્તુ રોય ખોડું છે, વસ્તુત નથી, મિથ્યા છે, એવા નિશ્ચયવાળા હોતા નથી વિશ્વના ભેદોમા સત્યપણાને નિશ્ચય આપણા વિજ્ઞાનમય આવેશમયે પણ દૂર થયેલો હોતો નથી

કર્તૃત્વ-ભોક્તૃત્વ-વિનાનું જીવો જ્ઞાતૃત્વ અથવા સાક્ષિત્વનું અભિમાન તેમા હોય છે, એટલે કેવલ ભાવનો અર્થ જડતા અથવા શૂન્યતા નહિ એટલે સદૃગુરુમૂર્તિ જ્ઞાનમયી હોય છે

જ્ઞાનમૂર્તિમા રોયમૂર્તિ રમી મચેલી હોય છે એટલે તુરીયથી પર તુરીયાતીત અથવા પાંચમા

પદમા સદ્ગુરુ
તત્ત્વ હોય છે

આપણા આનન્દમયકોશ અને સદ્ગુરુના આનન્દમય કોશમાં ભેદ આપણા આનન્દમયનામના ચિદમ્બરમાં ભેદના કણો હોવાથી કલેશના વાદળા બધાય છે અને વિજ્ઞાનમયમાં વાવાઝરડા થાય છે, સદ્ગુરુના આનન્દમય ચિદમ્બરમાં પરોરજા સ્વરૂપ હોવાથી કલેશના વાદળા બીજકુલ હવે થતા નથી પરંતુ શુદ્ધ વિજ્ઞાનની વીજળીઓ ઝળકે છે.

ધૃતિપદ
અને
સદાશિવપદ
અથવા

પરંતુ શ્રીસદ્ગુરુપદના અવતરણવાળી મૂર્તિમાં આવો ભેદભાવ અથવા દ્વંદ્વભાવ શમી ગયેલો હોય છે ભેદો પ્રતીતિમાત્ર મારા સ્વરૂપના વિલાસના ચમકારા છે આવું જ્ઞાન તે જ્ઞાનમૂર્તિમાં હોય છે, અને તે પોતાના વિજ્ઞાનમયને પોતાના આનન્દમય કોશના ચિદમ્બરમાં જાણે વિજળી પ્રકટ થતી હોય તેમ સમજી જાણે છે જેમ આપણા એટલે જીવેલા આનન્દમયકોશ ભેદના કણોથી વ્યાપ્ત થયેલા હોવાથી તેમાં કલેશના વાદળા બધાય છે, અને વિજ્ઞાનમયકોશમાં તેના વાવાઝરડા થાય છે, તેમ આ મૂર્તિના આનન્દમય-ચિદમ્બરમાં કદી થતું નથી, તેમાં વિજ્ઞાનમયના વિદ્યુત્તના ચમકાગ ઝગ્ગ કણો વિનાના-પરોરજા-પદના હોય છે આ કારણથી આ તુરીયાનીત આનન્દમયકોશનું ચિદમ્બર શ્રીસદ્ગુરુની મૂર્તિમાં સર્વ રંગ કણો વિનાનું, સર્વ રાગાદિ ભાવનાના રંગ વિનાનું, પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપને સ્પર્શ કરનાર, સર્વમાં પોતાના અખડ વ્યાપકભાવને જાણુનાર, તે તે પ્રાણીપદાર્થોની પ્રતીતિમાં પોતાની પીડની વાસ્તવ સત્યતાને ઓળખનાર, અને તે તે પ્રતીતિઓમાં અન્તર્યામીનરીકે પેડેલું પોતે અવિચલ તત્ત્વ છે, એવું સુદ્ધિના ધનમડલઉપર ગહેલા પ્રતિભાના મડલમાં સાક્ષાત્ જોનાર હોય છે

૧૫ આ પ્રમાણે સદ્ગુરુતત્ત્વ અથવા સદાશિવ-તત્ત્વ આ વિશ્વના દેહપ્રાણઉપર શાસન કરનાર ધૃતિર-પદકરતા મન-સુદ્ધિના અધ્યક્ષરૂપ હોવાથી ચઢીઆતું છે તે તત્ત્વ “આ”-પણાના ભારવાળું નથી,

પરંતુ “હુ”-પણના ભાગવાળું છે જગતના દેહ-પ્રાણુનું શાસન કરનાર ઇશ્વરપદ દરયપણાઉપર— ઇદત્ત એટલે “આ”-પણાઉપર ભાગ મૂકી પ્રવૃત્ત થાય છે, અને તે ઉત્પત્તિ, ઋતિ અને નાશનું અ-ભિમાન ધાગણું કરે છે પરંતુ જગતના મન-બુદ્ધિનું શાસન કરનાર સદાશિવપદ અથવા સદ્ગુરુપદ વિશ્વના દશિસ્વરૂપઉપર—ચૈતન્યઉપર—“હુ”-પણાઉપર ભાગ મૂકી પ્રવૃત્ત થાય છે, અને તેવી જડતાનો અથવા ભેદનો તે ગ્રામ કંઈ છે અથવા તિરોધાન કંઈ છે, અને અભેદજ્ઞાનનો વિકાસ અથવા અનુગ્રહ કરે છે ઇશ્વર-પદ કર્મશયના વિપાકવડે જાતિ, આયુષ્ અને ભોગ પ્રકટાવે છે, ત્યારે સદાશિવપદ અથવા સદ્ગુરુપદ કલેશની વાસનાના લયવડે અને અકિંચદ્ર અવરૂપના ગુણધર્મોના ઉદયવડે આપણામા મોક્ષ પ્રકટાવે છે

૧૬ પરબ્રહ્મના અથવા પરમાત્માના એ બે કાર્યવિભાગ કરનારા ઇશ્વરપદ અને સદાશિવપદની જોને ઓળખ છે તેઓ સમજે છે કે જે ફક્ત ઇશ્વર ન આપે તે શ્રીસદ્ગુરુ આપે છે આનું કારણ એ છે કે ઇશ્વર જગતના વ્યવસ્થાપક હોવાથી ક્રત્ત અને સત્યને—વ્યવહારના સિદ્ધ નિયમો અને પરમાર્થના સત્ય નિયમોને—તેઓ સ્વેચ્છાથી વશ વર્તે છે, અને પ્રાણીઓને તે જ નિયમમા પ્રવર્તાવે છે, તેમનું શામન વ્યાકૃત આકાશમા જ્યાં ગુણકર્મની રજકણો છે તેમા છે, શ્રીસદ્ગુરુ, બુદ્ધિ અથવા જ્ઞાનના પ્રેરક હોવાથી અને સ્વરૂપ તે સત્યસ્ય સત્યમ્—સત્યનું પણ સત્ય

સદ્ગુરુપદનો
વિવેક

ઇશ્વર કૃત અને
સત્યને વશ છે,
શ્રીસદ્ગુરુ તપસ્
અથવા
આલોચનય છે

હોવાથી અવ્યાકૃત આકાશમા અથવા ચિદમ્બરમા તેમની વિશુ સત્તા પ્રવર્તે છે તેથી વ્યાકૃત પ્રદેશમા પોતે પોતાના સ્વરૂપસામર્થ્યના અવતરણવડે એટલે કિરણપ્રવેશવડે અનેક પ્રતિબિંબો અને અન્તરાયોને દૂર કરે છે શાસ્ત્ર કહે છે કે ઘણા દીપ્તિવાળા તપવડે જ્ઞાત અને સત્ય પ્રકટ થાય છે શ્રીસદ્ગુરુ અથવા સદાશિવપદનું અમુક દેહમા અવતરણ સ્વેચ્છાથી થયું છે કે નહિ તેનું અનુમાન કરાવનારા યોગસંલિંગો અથવા ચિહ્નો નીચે પ્રમાણે હોય છે

શ્રી સદ્ગુરુની
મૂર્તિના છ અ-
સાધારણ લક્ષ-
ણોનો ઉપસંહાર

(૧) તે જીવતી જાગતી ગુરુમૂર્તિમા પરમ વશિત્વ એટલે પરમ વશીકાર હોય છે, અને તેથી જેમ કશ્યપ શાસ્ત્ર પદ્યક એમ અવળ વાણીથી ઉત્પન્ન થયો છે, તેમ આ વશિ તે શિવ એમ અવળ વાણીથી આપણે સમજવાનું છે આ વશિત્વ અથવા ગિવત્વ સદા સિદ્ધ હોવાથી સદ્ગુરુનું બીજું નામ સદાશિવ છે

(૨) તે ગુરુમૂર્તિ અખડ અહ્માનન્દવાળી-નિત્ય પ્રસન્ન-હોય છે, અને તેથી તે દક્ષિણામૂર્તિ કહેવાય છે, ન્યારે બાજુ મૂળઓ વામમૂર્તિ ગણાય છે

(૩) તે ગુરુમૂર્તિ નિત્યોદિત અહ્માનન્દવાળી હોય છે એટલું જ નહિ, પણ સમ્યક્ધર્મા આવનાર સર્વ પ્રાણિઓ-પછી તે ગમે તેવા અધિકારવાળા હોય-તેમને સ્વભાવથી જ સુખ-શાન્તિ આપે છે

(૪) તે મૂર્તિ અહ્માનન્દ ભોગવે છે, અને તે આનન્દના કણોવડે અન્યને શાન્ત કરે છે, પરંતુ તે

સાથે કર્તૃત્વ-ભોગત્વવિનાના કેવલસાક્ષીપદે ગહેનારી હોય છે

(૫) વળી આ કેવલપણુ તે શૂન્ય અથવા જડ-તાનુ ભરેલુ નથી, પરંતુ દ્વલ્ભાવવિનાનુ એટલે કે જ્ઞેયના સત્યપણાના નિશ્ચયવાળુ નહિ, પરંતુ જ્ઞેયની આભાસમયતાના નિશ્ચયવાળુ જ્ઞાનમય છે

(૬) તે ગુરુમૂર્તિ આનન્દમયી અને જ્ઞાનમયી છતાં તેની શક્તિ આનન્દમયના ચિદ્દમ્બરમા અખડ વિદ્યમાન હોય છે, અને જ્યારે સામાન્ય જનોના આનન્દમયનુ ચિદ્દમ્બર ક્લેશના કણ્ઠોથી અથવા ગળ-કણ્ઠોથી ભરેલુ હોય છે ત્યારે આ ચિદ્દમ્બર ઘરો-રજા-એટલે રજ કણ્ઠવિનાનુ-રાગદ્વેષની છાટવિનાનુ-અત્યન્ત શુદ્ધ સત્યથી ભરેલુ હોય છે, અને તેથી તેમા થતી ચૈતન્યની વીજળીઓ સનારના ક્લેશમય વાવાઝગડાથી યુક્ત વાદળામા થતી નથી, પરંતુ હિનાળાની રાત્રિના વાદળાવિનાના આકાશમા સ્પુરતી વીજળીઓજેવી હોય છે

આ છ લક્ષણો અથવા ચિદ્નોવડે અકિત થયેલી ગુરુમૂર્તિસાથે જેમને વ્યવહાર કરવાનુ સુભાગ્ય હોય છે તેઓ આ શ્રીધૃષ્ટજન્યન્તીના મહિમાને સમગ્ર શકશે શ્રીસદ્ગુરુતત્ત્વની આ ભૂમડલઉપર અનેકદૈવી મૂર્તિઓ ચર્ધ ગણ છે, થાય છે અને ઘણે પરંતુ પ્રત્યેક મૂર્તિમા આ છ અમૂર્ત ધર્મો રૂપિય હોય છે બીજા ધર્મો હોય વા ન હોય, પરંતુ આ છ ધર્મોનો યથાઘટિત

શ્રીધૃષ્ટજન્યન્તી-
ના દિવસે આ
પાડુગુરુથી
ભરેલી મૂર્તિને
લેકેલની

સમન્વય હોય ત્યારે જ તે શ્રીસદ્ગુરુની દક્ષિણામૂર્તિ ગણાય છે જેમ વિષ્ણુભગવાનની વાસુદેવ મૂર્તિમા જ્ઞાન, શક્તિ, ઐશ્વર્ય, બલ, વીર્ય અને તેજ આ છ ગુણોનું એકીકરણ હોવું જોઈએ, તેમ આ સદાશિવની ગુરુમૂર્તિમા (૧) વશિત્વ, (૨) આનન્દત્વ, (૩) સુખપ્રદત્વ, (૪) કેવલત્વ, (૫) દ્વંદ્વરહિતત્વ, (૬) ચિદઅચરત્વ આ છ ધર્મોનું એકીકરણ હોવું જોઈએ આ પાડગુપ્તયથી ભરપૂર ગુરુમૂર્તિ તમારા સુભાષે ધણા આધા આકાશમા ઇન્દ્રભાવે દૂર રહી નથી, પરન્તુ નજીકના આકાશમા ઉષ્નેન્દ્રભાવે પાસે આવી છે આ મૂર્તિમા મેં ગણાવ્યા તે ધર્મોનું ઉત્ક્રીલન અથવા ઉકેલ કરવાનો એક પ્રકાર છે તે હું આ જય-તીના પ્રસંગે જણાવું છું

શ્રીસદ્ગુરુની
પાડગુપ્તયવાળી
મૂર્તિનું ઉત્ક્રીલન
શી રીતે કરવું
તેનો ધ્યાનકેમ
દાદશાન્ત અને
સહજાર પદની
મધ્યચંદ્રિકામા
ધારણા.

ગુરુમૂર્તિ ભૂતમાત્રાની અને ભાવમાત્રાની બનેલી હોય છે પચ્ચભૂતોના પરમાણુઓથી ઘડાયેલી પ્રાણાદિ શક્તિવાળી જીવતી જગતી વ્યવહાર કરતી મૂર્તિ તે ભૂતમયી મૂર્તિ છે, અને તે પચ્ચભૂતોના પરમાણુઓ-વિનાની આપણા ચિત્તના દ્રવ્યના પરમાણુઓથી ઘડાયેલી મત્રના પ્રાણથી અનુપ્રાણિત જે મૂર્તિ છે તે ભાવમયી કહેવાય છે ભૂતમાત્રાની મૂર્તિ બાહ્યદ્વિદ્યો-સાથે વ્યવહાર કરી શકે છે, ભાવમાત્રાની મૂર્તિ અન્ત-કરણસાથે વ્યવહાર કરી શકે છે ભૂતમયી મૂર્તિ ક્રિયા-વડે પૂજન સ્વીકારી શકે છે, ભાવમયી મૂર્તિ જ્ઞાનવડે પૂજન સ્વીકારી શકે છે બનેલા સદ્ગુરુનું આત્મતત્ત્વ

અન્તર્ધર્મીરૂપે ગ્રહે છે જેમ આપણે પાપ હાથનો દેહ નખજેવડા દર્પણમાં સર્વાંશ પ્રતિબિમ્બિત થાય છે તેમ ગુરુમૂર્તિ આત્માચક્રના ઉપગના મુદ્ધમ પ્રદેશમાં ન્યા નીચા મુખવાળા સહસ્રાગ્રવજ્ર અને ઉંચા મુખવાળા હ્રાસ્થાન્ત પદ્મની કર્ણિકા જોડાય છે ત્યા સવશા મુદ્ધમ રૂપમાં ભાવમયી પ્રકટ થઈ શકે છે આ અતિ ગોપ્ય સ્થાન આદર્શ અથવા દર્પણજેવું છે, અને તેને આપણા આગમશાસ્ત્રમાં તાગ્દસ્થાન ગ્રહે છે, કાગળ કે ત્યા આપણુ તાગળ કંગનાગ પ્રણવનુ રદ્ધ્ય શ્રી સદાસિવ અથવા સદ્ગુરુચેતન ઉવાડુ કરે છ

આ બંને પદ્મોના સંયુક્ત કર્ણિકાવાળા ધ્યાનમાં એક પટ્ટકોણ રચી તેના મધ્યબિન્દુમાં આપણા પ્રત્યક્ષ સમ્બન્ધમાં આવેલી મનુષ્યોનાની ગુરુમૂર્તિની જે કોઈ વ્યવહારમુદ્રા આપણને રમણીય અથવા મોહક લાગી હોય તેની મુદ્રાવાળા આપણા ચિત્તના ગુહસત્ત્વથી ઘડી કાઢી ધ્યાપન કરી, અને જેમ બાહ્ય સિદ્ધપકાગ પોતાની મનોમયી મૂર્તિને બદલે મૂર્તરૂપ આપે છે, તેમ આપણે આ બાહ્ય બનમયી મૂર્તિને આન્તર ભાવમયી બનાવી તેની સ્થાપના કરવી તે ધ્યાપિત ભાવમયી ગુરુમૂર્તિની આગળ પાછળના છ કોણમાં ઉપગના છ સદ્ગુરુતત્ત્વના ગુણધર્મોનો વિન્યાસ કરવો, અને મૂર્તિના આસનની પીઠમાં પ્રણવનુ ધ્યાપન કરી તે ભાવમયી ગુરુમૂર્તિમાં આપણને દીક્ષામાં મળેલા મત્રના વર્ણોનો પ્રત્યક્ષ વિન્યાસ કરવો, એટલે કે ગુચ્છીરુની ભાવમૂર્તિના હૃદય,

પટ્ટકોણચક્રનું
કર્ણિકામાં
સ્થાપન.

મ બિન્દુમાં પ્ર-
ણવર્ણપર ગુરુ
મૂર્તિનું સ્થાપન,
અને છ કોણમાં
છ ગુણવિન્યાસ

ગુરુમૂર્તિમા મ-
ત્રાક્ષરવિન્યાસ
અને ધૃતિ-અ-
સનો વિધિ

શિશુ, શિષ્યા, નેત્રત્રય, કવચ અને અસ્ત્ર-એ પા-
અગોમા ઇષ્ટમત્રનો વિન્યાસ કરી તે મત્રના અન્તે નમઃ,
સ્વાહા, વષટ્, ઘૌષટ્, હૈં, ફટ્, એ શબ્દો ગો-
ઠવી તે મૂર્તિમા ઉપર વર્ણવેલા છ ગુણધર્મો જાણે
ઉપર તરવરી આવતા હોય એવી ભાવના કરવી, અને
એવી ધ્યેયમૂર્તિને આપણી ચિત્તવૃત્તિના અવજ પટવડે
ઢાકવી-એટલે કે જેમ આપણા બાહ્ય અધૂલ શરીરઉપ-
રના શખ, પદ્મ, તલ, વગેરે ચિન્હો જેમ વસ્ત્રવડે
ઢાકી આપણે વ્યવહાર કરીએ છીએ, તેમ આ મત્રા-
ક્ષરોથી અકિત ભાવમૂર્તિઉપર આપણી વૃત્તિનું આવ
રણ આપણે ભૂતમૂર્તિને ભાવમય બનાવ્યા પછી તથા
મત્રવર્ણવડે અડિત કર્યા પછી, અને વૃત્તિપટવડે ઢાક્યા
પછી આપણે તેમા આત્મભાવ અથવા અહમ્કાર કરવો
એટલે તે મત્રશક્તિમયનન જ ગુણોથી ભરેલી ગુરુ-
મૂર્તિમા હું હું એવો ભાવાવેશ પ્રકટ કરવો આ
અહમ્કાર અથવા હુંપણાનો ભાવાવેશ જેટલી ઊંચી
મિદ્ધ રહી શકે તેટલી ડાણોમા ઉપગના ગુણધર્મો
આપણા અભિમાનીના રૂપમા બેસાઈ આવે છે,
અને તેનો પગિણામ એ આવે છે કે આ ધ્યાનમાથી
ઉઠ્યા પછી આપણામા તે ગુણધર્મોની છાયા જાળ્યે
અનજાળ્યે પણ ઉતરી આવે છે

ગુરુમૂર્તિમા અ-
હતાનો આવેશ
અથવા અહ અહ

જેમનાથી આ અહમ્કારનો અથવા હું શ્રીસદ્ગુરુ

તે ન બનેતા મ-
મત્વાવેશ અથવા
પ્રતીકાપાસનાનો
પ્રતાર

હું એવો ભાવાવેશ પ્રકટ ન થઈ શકે તેમણે તે
મૂર્તિમા “મારાપણા”ની પ્રતીકરૂપે ભાવના આધવી
જેમ ગાળ પોતાના સ્થાને પોતાના પુત્રને મોકલી

વ્યવહાર કરે છે, જેમ પિતા પુત્રને કાર્યર્થે પ્રેરે છે, તેમ આપણા અન્તર્યામી આત્માના કોઈ અપૂર્વ રમણીય અને પ્રિય મિત્રરૂપે આ ગુરુની મૂર્તિ છે એવો મમત્વનો ભાવાવેશ બાધવો અદ્વતાની ભાવનાવાળી અદ્વદ્વઉપાસના, કાળે કરીને આ મમત્વની ભાવનાવાળી પ્રતીકોપાસનામાયી પ્રકટ થાય છે આ મમત્વના ભાવાવેશવાળી ઉપાસનામા પૂજ્ય ગુરુમૂર્તિમા પચભૂતદ્વારથી પચોપચાર પૂજા કરવી એટલે કે -

ૐ લૈં પૃથ્વિચ્ચ્યાત્મકં ગન્ધં સમર્પયામિ ।
 ૐ વૈં જલાત્મકં નૈવેદ્યં સમર્પયામિ ।
 ૐ રૈં તેજસ્તત્ત્વાત્મકં દ્યોપં વર્ષયામિ ।
 ૐ યૈં વાય્વાત્મકં ધૂપમાદ્રાપયામિ ।
 ૐ હૈં આકાશાત્મકં પુષ્પં સમર્પયામિ ॥

ભૂતમાત્રાનો
 આન્તર યાગવડે
 ૫ ચોપચારદ્વાર!
 ભાવમાત્રામા
 લય

આ મત્રોવડે બાહ્ય ભૂતમૂર્તિને જે જે બાહ્ય ઉપચારો કરતા હતા તે આ આન્તર ભાવમૂર્તિને સર્વ ભૂતમાત્રાનુ અર્પણ કરવું, અને સર્વ ભૂતના સર્વોત્તમ ક્ષેત્રો આ ગુરુમૂર્તિને આપણે આન્તર યાગથી અર્પણ કરીએ છીએ એવી ભાવના કરવી

ત્યાર પછી ભાવમૂર્તિ સામે બેઠી છે તેના સામે ત્રાટકે બાધી આપણે તે મૂર્તિમા વિન્યાસ કરેલા મત્રાક્ષરોને જપવડે જગવવા, એટલે કે લોહયુ બક લોહના કણોને જેમ ગતિ આપે છે તેમ આપણા અન્તરસ્થ પરચન્તી જપવડે તે અક્ષરોમા ગુથાયેલા અર્થતાત્પર્યરૂપ ભાવોને તરવરતા કરવા અથવા ઉકે-

આન્તરયાગપછી
 ત્રાટકે અને મ ત્ર
 વર્ણરૂકુરણ

લવા. આથી શ્રીગુરુની ભાવમૂર્તિમા વિન્યસ્ત અથવા
ગોઠવાયેલો મત્ર પોતાનું વાચકરૂપ પલટાવી વાચ્યનું
રૂપ પકડશે જેમ આપણે જે કોઈ ભાષાઉપર બરાબર
અકુશવાળા હોઈએ તો અન્ય વાચ્યતા વાચ્યતા લીધીનું
ભાન ન કરતા અર્થનુજ્ઞ ભાન સત્વર કરી શકીએ
છીએ, તેમ આ મત્રથી અકિત ગુરુમૂર્તિઉપર ત્રાટક
કરવાથી આપણે મત્ર માત્ર વાચક નહિ રહેતા વા-
ચ્યાર્થરૂપ બને છે, અને પગિણામ એ આવે છે કે
મત્રાર્થ વ્યક્ત થતા ગુરુમૂર્તિનું દૈવત જાગે છે મત્રના
શબ્દ, મત્રના અર્થ અને મત્રનું દૈવત-જ્યારે સમ-
વેગથી જાગે છે ત્યારે ઉપાસના સફલ થઈ સમજવી.
તે મત્રદૈવત અભીષ્ટ વસ્તુને વરદાન આપવા તૈયાર
થાય છે પરંતુ શ્રી સદાશિવ અથવા સદ્ગુરુની ભાવ-
મૂર્તિ જ્યારે આ પ્રકારે સચેતન થઈ વરદાન આપે
ત્યારે તે નહિ આપે તે કહી શકાતું નથી પોતાના
અભાવમિદ્ધ છ ગુણોની વિભૂતિ આપણને આપે છે
અને સાધક સિદ્ધપદે અથવા સદ્ગુરુના પદનો પૂર્ણા-
ભિષિક્ત બને છે કુદામા તે પોતે શ્રીસદ્ગુરુની બીજી
મૂર્તિરૂપે પ્રકટ થાય છે જેમ એક દીવામાથી બીજો
દીવો પ્રકટ કરવામા પહેલો દીવો કોઈ પણ પ્રકારનું
બલ ખોતો નથી, તેમ શ્રીસદ્ગુરુની આ ઉપાસનાના
પરિણામમા બીજી એક ગુરુમૂર્તિ પ્રકટ થાય છે, અને
આવી અનેક મૂર્તિમા શ્રીસદ્ગુરુ પરમાત્મા પ્રકટ થવાનું
બલ ધરાવે છે.

મત્રની વાચક-
શક્તિનું વાચ્ય-
શક્તિરૂપે પલ-
ટાવું ગુરુમૂર્તિના
દૈવતનું અથવા
ચેતન્યનું સ્ફુરણ
શબ્દ-અર્થ અને
દૈવતનું સમભાવે
સ્ફુરણ, અને ઉ-
પાસનાસિદ્ધિ.

સાધનનું સિદ્ધ-
પદસ્થાપન અને

શ્રી પરમાત્મદેવ તમારામા અન્તર્ધર્મીરૂપે ગહેલા
સાદ્ગુરુચેતનને, પ્રલક્ષ ગુરુભૂતિના આલમ્બનવડે, સાદ્ગુરુપદની
અભિવ્યક્ત કરો એવી શુભ વાસનાથી આ લેખરૂપે પ્રાપ્તિરૂપઅર્પણ
અરુ તમારા પ્રતિ ફેંકુ છુ, અને તે તમારી પરચન્તી ફવ
વાણીમા મુટ ઘશે એવી આશા ગામુ છુ

—નમઃદાશ કર દેવશ કર મહેતા.

સુદક

ચરીખ દેવીદાસ જગનલાલ,
ડાયમંડ બ્યુઝિનેસ પ્રેસ,
અમદાવાદ

ત્રીજક

નર્મદાશ કર દેવશ કર મહેતા

[પ્રત, ૫૦૦ સ ૧૬૮૧

મકકશક.

શ્રીમેચરસાધકઅધિકારિવર્મણકથી,
અમૃતલાલ ત્રિભુવન વેચ,
અમદાવાદ

મનનીય.

વિશ્વની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને લય કરવાનું મન
ઈશ્વરે લીધું છે, પરંતુ વિશ્વાત્માઓ અથવા જીવોન
કુંભનું તિરોધાન અને તેમના સુખસ્વરૂપની અભિ
વ્યક્તિ કરનાર અનુચ્ચક કરવાના બે કૃત્યો શ્રીસદાશિવ
અથવા સદ્ગુરુશ્રીના હાથમાં છે.

તે ગુરુમૂર્તિ નિત્યોદિત બ્રહ્માનન્દવાળા હોય છે
એટલું જ નહિ, પણ સબન્ધમાં આવનાર સર્વ પ્રાણિઓ
પછી તે ગમે તેવા અધિકારવાળા હોય-તેમને સ્વભાવ
થી જ સુખશાન્તિ આપે છે.

...આપણું x x તે મત્રશક્તિનપન્ન છે ગુણાદિ
ભરેલી ગુરુમૂર્તિમાં હુ છુ એવો ભાવાવેશ પ્રકટ કરવે
આ અનુચ્ચક અથવા હુંપણાનો ભાવાવેશ જોડતી ક
સિદ્ધ થઈ શકે તેટલી ક્ષણોમાં ઉપરના ગુણધર્મો
આપણા અભિમાનીના રૂપમાં ખેંચાઈ આવે છે; આ
તેનો પરિણામ એ આવે છે કે આ ધ્યાનમાથી ઉઠત
પછી આપણામાં તે ગુણધર્મોની છાયા ભણ્યે અભણ્ય
પણ ઉતરી આવે છે.

[આ જ લેખમાથી]

